

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В
СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

**До 220-ї річниці
з дня заснування університету**

Збірник наукових праць

Харків 2024

ЗМІСТ

Андрєєва М.О, Гладун Т.О. Формування інклюзивної компетентності майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів засобами волонтерської діяльності	7
Аннас Ю.В. Затримка мовленнєвого розвитку у дітей раннього віку: причини та прояви	9
Бабеня Ю.В. Використання сенсорно-інтегративних вправ, як складової артикуляційної гімнастики при формуванні правильної звуковимови у дітей	11
Балинська М. В. Комунікативні бар'єри у підлітків із тяжкими порушеннями мовлення в умовах кризових ситуацій	15
Безугла І. О. Особливості формування мотивації до комунікації в дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення І рівня засобами каністерапії	18
Брушневська І.М. Формування фонетичної складової мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі	23
Волкова К.С., Суменко Т.Ю. Використання методів музичної терапії та нейрокорекції у процесі формування соціальної компетентності дітей зі складними порушеннями розвитку	25
Герман А.В. Розвиток діалогічного мовлення дошкільників із ЗНМ II рівня в ігровій діяльності	29
Голуб Н.М. Роль соціальних факторів у виникненні труднощів формування та порушень писемного мовлення в молодших школярів	32
Гончарова Н. М, Левченко Н. О. Нетрадиційні уроки як засіб підвищення ефективності навчання інформатики в учнів з інтелектуальними порушеннями	34
Горелик О.В. Сенсорне виховання та його вплив на гармонійний розвиток дітей старшого дошкільного віку.	37
Данилюк О.О. Нетрадиційні методи роботи з усунення роботи порушень моторної сфери у дітей з дизартрією	41
Довженко Т. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзії: досвід і перспективи	43
Долганюк О.В., Литвищенко Т.І. Організація виховної роботи в спеціальній школі в умовах воєнного стану	45
Дядениста А.М. Методика Тан-Содерберг як засіб розвитку мовлення у осіб з тяжкими порушеннями мовлення	50
Житник М. Р. Логопедична корекція оптичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку	53
Знова І. В. Формування фонематичного сприймання в онтогенезі дітей дошкільного віку	55
Зосімова В.В. Особливості формування монологічного мовлення молодших школярів з ТПМ	61
Зубрилова О.М. Умови успішного формування та розвитку діалогічного мовлення учнів з інтелектуальними порушеннями	63

порушення процесу вимови звуків, але й до неповноцінного засвоєння словникового запасу та граматичної будови мови, гальмування розвитку зв'язного мовлення. Фонематична ж сторона може бути також, як самостійною причиною порушень читання й письма, але частіше у комплексі з іншими - біологічною недостатністю певних мозкових систем, функціональною недостатністю, що розвивається на цій основі, а також соціальних умов. Таким чином, батьки мають бути обізнаними у питанні розвитку фонематичного сприймання та мовлення в цілому, але якщо почнуть помічати відхилення від нормального онтогенезу, то негайно повинні звертатися до фахівців, які мають досвід допомоги у становленні цих процесів. Тому, що, чим раніше логопед разом з необхідними фахівцями почнуть працювати з дитиною, тим вище ймовірність успішної корекції.

Література:

1. Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху і мовлення : навч. посібник для студ. ф-ту дошк. та корекц. освіти / уклад. Н. П. Голуб. – Умань : Візаві, 2015. – 116 с.
2. Ільяна В. Дослідження рецептивної діяльності різної модальності у контексті читання. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: наук.-метод. зб. / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої, 2016. С. 56–62.
3. Калмикова Л., Калмиков Г., Лапшина І., Харченко Н. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За заг. ред. Л. Калмикової. Київ: “Фенікс”, 2008. 245 с.
4. Логопедія. Підручник. 5-ге., переробл. та доповн. / За ред. М.К. Шеремет. Київ: Видавничий дім “Слово”, 2018. 856 с.
5. Рібцун Ю. До питання реалізації моделі корекційно-розвивальної роботи з подолання вад фонетико-фонематичної складової мовлення у дітей. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. Вип 32(2). С. 90-95.
6. Рібцун Ю. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук.праць. № 22. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. С. 219–222.

Зосімова В.В.

*здобувач вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта)*

Науковий керівник: Дрожик Л.В.

Кандидат педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ТПМ

Успішність навчання дітей молодшого шкільного віку більшою мірою залежить від рівня оволодіння ними розгорнутим, фразовим мовленням. Такі навчальні дії, як адекватне сприйняття та відтворення текстових навчальних матеріалів, вміння давати розгорнуті відповіді на питання, самостійно викладати свої судження, вимагають достатнього рівня розвитку зв'язного

(діалогічного і монологічного) мовлення в учнів. Повноцінна мова є умовою успішної соціалізації дитини і її навчання, дає масу можливостей, дозволяє досягти кращої взаємодії з однолітками. Особливого значення вона набуває для молодших школярів з ТПМ, тому як в таких дітей процес мовлення не відповідає загальноприйнятим характеристикам, в них спостерігається майже повна відсутність словесних засобів спілкування, що заважає їх соціалізації.

Основні принципи та методи формування всіх аспектів мовлення у дітей з порушеннями мовлення досліджувало багато науковців, таких як Л. Бартенева, Е. Данілавичюте, С. Заплатна, В. Ільяна, Р. Лалаєва, З. Ленів, Л. Лопатіна, Е. Макарова, В. Селіверстова, Ю. Рібцун, Н. Серебрякова, Е. Сизова, Е. Соботович, Т. Ткаченко, Л. Трофименко, Т. Філічева, М. Шеремет та інші [1].

Монологічне мовлення (монолог) — форма зв'язного мовлення, що слугує для цілеспрямованої передачі інформації. Монолог не підтримують ситуацією, питаннями, він потребує більшої зібраності, попередньої підготовки, вміння говорити й писати з орієнтацією на сприймання. Молодші школярі з ТПМ, оволодіваючи монологом як засобом спілкування, стикаються із труднощами різного плану — мотиваційного, змістового, операційного. Монологічне мовлення вимагає більшої напруженості пам'яті, уваги до змісту й форми мови; воно спирається на мислення, яке логічно більш послідовне [2].

Розвиток умінь і навичок монологічного мовлення передбачає розвиток таких якостей мовлення, як зв'язність і цілісність. Вони тісно пов'язані між собою, відповідають меті комунікації та характеризуються комунікативною спрямованістю, логікою викладення матеріалу, структурою і певною організацією мовних засобів. Зв'язність мовлення дітей із ТПМ може бути сформованою лише на основі уявлень про структуру висловлювання та її особливостей у кожному типі тексту, а також про способи внутрішніх текстових зв'язків [3].

Також для дітей з ТПМ характерні порушення послідовності та зв'язності тексту, а саме пропуски, перестановки, змішування різних рядів послідовності, порушення логіко-сислової організації висловлювання.

Корекційно-розвиткова робота із сформування зв'язності мовлення у дитини з ТПМ має бути спрямованою розвиток умінь у дітей будувати висловлювання різних типів: переказ, опис, розповідь, міркування (роздум).

Формуванню умінь створення зв'язних висловлювань за змістом прочитаного тексту сприяє удосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої мовленнєвої культури; збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів; формування умінь вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання; навчання послідовному і логічному формулюванню думки; удосконалення граматичного ладу мовлення учнів; оволодіння нормами українського літературного мовлення; формування культури мовлення і спілкування [5].

Отже, оволодіння монологічним мовленням має велике значення для розвитку мовлення дітей, оскільки саме при побудові монологу найбільшою мірою виявляються їх мовленнєві вміння. Монологічне мовлення вважається

більш складною формою зв'язного мовлення, ніж діалогічне, воно демонструє всі мовні досягнення дітей, тому його розвиток має дуже важливе місце в логопедичній роботі з молодшими школярами, тому як розвинене монологічне мовлення є необхідною умовою навчання дитини в школі. Навіть незначні мовленнєві порушення можуть в подальшому позначитися на навчанні дитини в школі, наприклад, при освоєнні процесів письма і читання.

Література

1. Вашуленко О. В. Формування у молодших школярів умінь створювати власні висловлювання на уроках літературного читання : методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 2020. 71 с.
2. Дубовик С. Г. Формування монологічних вмінь у молодших школярів на уроках вивчення граматики. Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка. 2020. №4. С. 573–575.
3. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник / Е. Данілавичюте, Л. Трофименко, В. Ільяна, Ю. Рібцун, З. Мартинюк, Г. Грибань. Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. 847 с.
4. Трофименко Л. І. Програма з корекційно-розвиткової роботи для закладів загальної середньої освіти (для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, 1-4 класи) (Корекція мовлення) Київ, 2018. (Інститут спеціальної педагогіки НАПН України). 94 с.
5. Чередніченко Н. В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ): навчально-методичний посібник (курс лекцій). К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 208 с.

Зубрилова О.М.

вчитель-дефектолог

комунального закладу

“Харківська спеціальна школа №3”

Харківської обласної ради

УМОВИ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Постановка проблеми. В даний час актуальною є проблема соціалізації особистості дитини з інтелектуальними порушеннями. Процес становлення людини буде успішним в залежності від того, як вона адаптується в навколишньому світі, чи знайде гідне місце в житті, чи зуміє реалізувати власний потенціал і яким виявиться її ранній соціальний досвід.

Мета статті – обґрунтувати діалогічне мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями в соціумі. Проблему розвитку діалогічного та зв'язного мовлення вивчали та вивчають як психологи (Л.С. Виготський, Б.Д. Ельконін, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьєв, Л.І. Леушина та ін.), так і вчені, лінгвісти, методисти, педагоги (С.І. Тихеева, О.О. Фільоріна, К.Д. Ушинський, А.М. Бородич, Н.А. Орланова, О.С. Ушакова, М. Бахтін, Н. Арутюнова, Л. Якубинський та ін.).

Виклад основного матеріалу. Діалогічне мовлення є яскравим проявом